

MODSTANDSBEVÆGELSENS ARMBIND

Tekst & billede: Preben Eriksen



Modstandsarmbind - Hærarmbind type I som kendes på det hvide bånd med det indvævede M.I.
M.I. står for Materielintendanturen, som varetog hærens beklædning.

Danmark blev besat af tyske tropper den 9. april 1940, men som det eneste besatte land, blev Danmarks hær ikke opløst. På det tidspunkt var der ikke noget, som tydede på, at Tyskland ville tabe krigen. Til trods for det begyndte man i den danske hærledelse at diskutere, hvordan man skulle forholde sig, hvis hæren blev opløst.

I slutningen af 1941 og begyndelsen af 1942 udarbejdede Generalstaben den såkaldte P-plan. Den indebar, at der skulle oprettes ventegrupper over hele landet, bestående af hjemsendt militært personel under kommando af hærens officerer. De militære ventegrupper var beregnet til indsats mod værnemagten i en eventuel afgørende slutkamp. Men ventegrupperne skulle ikke anvendes til illegal sabotage eller anden form for modstand.

Det rejste problemet om disse gruppers folkeretslige stilling, da det i givet fald ville dreje sig om civile, der deltog i kamphandlinger, hvorved de ingen militære rettigheder havde, da de ikke bar militæruniform. For at undgå denne situation besluttede Generalstaben, at ved at anlægge et let kendeligt armbind, skulle militærgrupperne behandles efter Geneve Konventionen og betragtes som bevæbnede civile kombattanter, som ifølge Geneve Konventionen er at betragte som soldater. I en overgivelsessituation, skal soldater tages til fange ifølge Geneve Konventionen. Personer, der bærer våben, der ikke er i uniform eller bærer armbind, kan skydes ned, uden at det kan betragtes som en krigsforbrydelse.

I maj 1942 blev der rettet henvendelse fra Generalstaben via Krigsministeriet til Materielintendanturen (M.I.) om fremstilling af nogle prøvearmbind, uden at det blev oplyst, hvad de skulle bruges til eller hvor mange armbind, der skulle fremstilles. Materielintendanturen varetog hærens beklædning.

Snart efter foreligger der to prøvearmbind, begge fremstillet af rødt baj (et uldstof). Det ene med hvid midterstribe og det andet med hvide kanter. Man gjorde dog opmærksom på, at det kunne være vanskeligt at fremstille større mængder af de foreslåede armbind. Den 18. maj 1942 fremsender M. I. atter to armbind, denne gang fremstillet af lyseblåt dragonkappestof af 3. værdiklasse (det betyder, at det ikke var helt kassabelt). Generalstaben valgte et armbind, der er ca. 42 cm langt og 14,5 cm bredt. Midtpå er der et rødt bånd på ca. 4,5 cm. I midten af det røde bånd er der påsyet et hvidt bændel på 1 cm. Den 28. maj 1942 går der via Krigsministeriet en bestilling til M.I. om at fremstille 10.000 armbind. Prisen er kr. 1,50 pr. stk. Samtidigt anmodes M.I. om at komme med forslag til et særligt mærke for at vanskeliggøre efterligninger. Fra M.I. foreslår man at forsyne armbindene med en plade i nysølv, hvori der er præget det lille Rigsvåben. Pris 15 øre pr. stk.

Den 14. oktober har M.I. armbindene syet færdige. De bliver derefter fordelt med 6.000 stk. til Jyske Divisionskommando og 4.000 stk. til Sjællandske Divisionskommando. Disse armbind betegnes som type I. På det her tidspunkt er der ingen, der tænker på, at der vil opstå civile modstandsgrupper.

Med hærens opløsning den 29. august 1943 og den voksende civile modstandsbevægelse, blev man klar over, at man ikke rådede over nok armbind. M.I. blev ikke opløst, så de blev bestilt til at fremstille flere armbind, der bliver betegnet som type II.

Det er bemærkelsesværdigt, at de danske officerer bliver løsladt efter kort tids internering. Den tidligere militære ledelse danner det, der betegnes som "Den lille Generalstab", og en af officererne derfra, S. Schjødt-Eriksen, opsøgte i slutningen af 1944 M.I. og får sat en produktion af flere tusinde armbind i værk. Nu har man ikke mere kappestof og må ty til andre materialer. Det er også kun de første par tusinde, der er forsynet med et skjold. De betegnes type III, men farverne blå/rød/hvid blev bibeholdt.

Hærarmbind

De frihedskæmperarmbind som hærledelsen stod bag, betegnes som officielle armbind. Det var oprindelig meningen, at samtlige modstandsstyrker over hele landet skulle bære samme armbind, nemlig det af Materielintendanturen fremstillede blå-rød-hvide klædes armbind med det lille rigsvåben i nysølv. Armbindet var egentlig påregnet benyttet til indkaldte styrker af den danske hær. Den danske Brigade i Sverige fik tilsvarende armbind. Den danske Flotille i Sverige havde sit eget armbind af blå stof med gult tryk "Kgl. dansk Marine" med krone og anker.

Oversigt over de officielle armbind:

Hærarmbind type I (1942)

Hærarmbind type II (1944-1945)

Brigadearmbind type I

Brigadearmbind type II anvendt i Hjemmeværnet

Politidetachmentet type II PD Modstandsgruppe: Søværnets personel på Holmen

Kgl. dansk Marine (lyseblå)

Hærarmbind type I (1942) Spare-armbind

Hærarmbind type III (1945)

Brigadearmbind type II

Politidetachmentet type I DANSK POLITI

Kgl. dansk Marine (mørkeblå)



Dragonkappe fotograferet på Forsvarsmuseet (Tøjhusmuseet). Kapestoffet svarer til det, der er anvendt til Hærarmbind type I og type II.

Hærarmbind type I

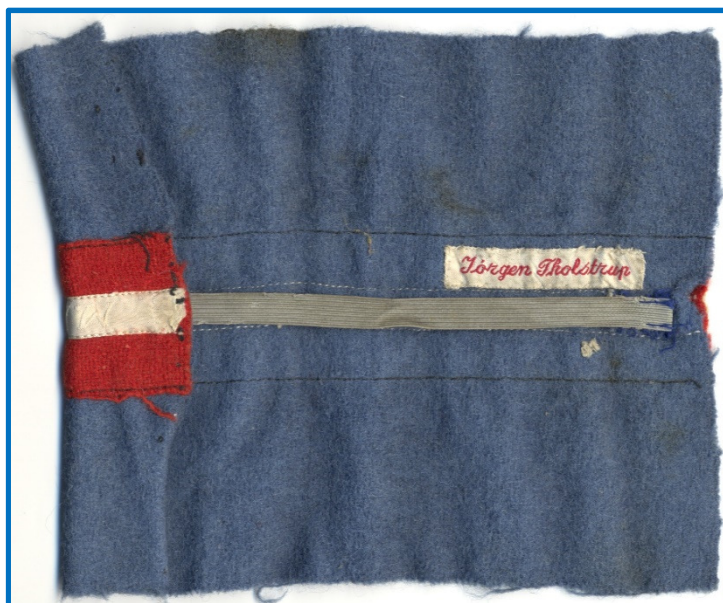
På type I er der indvævet M.I. i det hvide bånd. Det er oprindelig bænder til viskestykker og håndklæder, man har anvendt i hæren. Armbindet er 14 x 41 cm. og ses i artiklens start på side 17.

Hærarmbind type II



Da man skulle fremstille de ekstra armbind i 1944, havde man ikke mere bænder med indvævet **M.I.** Der blev derfor anvendt almindeligt bånd til den hvide stribe. Der er også farveforskel, da de er fremstillet af en anden type kappesstof. Armbindet er 14 x 41 cm.

Hærarmbind type I (spare-armbind)



Spare-armbindet er fremstillet af et halvt armbind. På bagsiden er der indsyet et stykke elastik til at holde armbindet på plads. Armbindet er 14 x 19 cm. Skjoldet er blevet på den anden halvdel. Inde i armbindet er der påsyet et mærke med navnet *Jørgen Tholstrup*. I modstandsdbasen forekommer der en person: Rasmus Jørgen Henrik Tholstrup. Han var tilknyttet Region IV København, militærgruppe. Han var på lønningslisten fra den 5. maj til den 20. maj 1945.

Hærmarmbind type III



I løbet af vinteren 1944/45 blev der forlangt fra SOE i England, at der skulle oprettes ventegrupper. Dermed øgedes antallet af modstandsfolk betragteligt. M.I. blev af den illegale hærledelse sat til at løse problemet. Da der ikke var mere kappestof, fremstillede de et stort antal armbind af blåt lærreds/bomuldsstof. Det røde bånd er også anderledes, det er rillet - et såkaldt grosgrain-bånd. Armbindet er 12,5 x 36 cm.

Den danske Brigade i Sveriges armbind type I



Brigadearmbind type I er fremstillet af tyndt rødt stof. Det er ca. 11 cm bredt og 38 cm langt med 23 mm hvide kantbånd. På midten et broderet mærke med Krone og DANMARK i hvid farve. Bagpå lukkes det med tre små knapper

Efter den 29. august 1943 satte den store flugt ind af danskere til Sverige. Der var mange fra militæret, der drog af sted til Sverige efter, at de var blevet frigivet fra interneringen. Mange af dem havde planer om at fortsætte til England for at melde sig til allieret tjeneste. Det blev der ikke mulighed for. I stedet blev der efter norsk forbillede oprettet en dansk "Politistyrke". Svenskerne ville ikke have betegnelsen "Hærstyrke" af frygt for tyske repressalier.

Selvom den danske hær var blevet opløst den 29. august 1943, fungerede den danske hærs øverstkommanderende general Gørtz fortsat. I den egenskab var han øverste chef for Den danske Brigade i Sverige. Set med danske øjne var det en militær enhed, men uden officiel uniformering.

Det indebar, at Brigaden ved en eventuel landsætning i Danmark ikke var omfattet af Geneve Konventionen. 'Soldaterne' ville derfor blive betragtet som non-kombattanter. Derfor besluttede den illegale hærledelse, at der skulle fremstilles 5.000 armbind til Brigaden svarende til Hærarmbindet.

I foråret 1945 frigav de svenske myndigheder uniformsstof, så der kunne anlægges en uniform. Jakken mindede om det engelske battledress fra 1937, og brigadesoldaterne døbte den derfor straks *Montgomery-uniformen*. Uniformen kunne ikke betragtes som en dansk hæruniform. Derfor bar brigadesoldaterne et armbind på venstre arm, da de ankom til Helsingør den 5. maj om morgenen. Brigadearmbindet Type II kan kendes på, at det hvide midterbånd kun har én syning i midten, og at skjoldet er nubret i bunden. Armbindet er 13 X 42 cm.

Den danske Brigade i Sveriges armbind type II



Brigadeskjoldet med løver og hjerter på et nubret skjold



Det hvide bånd er påsyet armbindets med kun én syning



Brigaden med type I armbind. Indmarch i København den 5. maj 1945



Brigaden med type II armbind, hvilket indikerer, at de er kommet nogle dage senere

I foråret 1945 fik Brigaden, med den svenske regerings billigelse, ordre på at udvide antallet af soldater til 10.000 mand.

Udvidelsen af brigaden havde meget at gøre med, at de danske politikere ønskede en 'hær' af en vis størrelse som modvægt til modstandsbevægelsen. Især de mest aktive modstandsgrupper havde et

betydeligt antal medlemmer med kommunistiske sympatier. Politikerne frygtede en kommunistisk magtovertagelse i Danmark. Det blev derfor besluttet, at der skulle fremstilles 5.000 armbind mere til Brigadens udvidelse.

Der var også blevet optaget kvinder, brigadelotter, i Brigaden. Brigadelotterne måtte ikke fungere som soldater. De virkede som køkkenpersonel og i sanitetsvæsenet. Den nye type brigadearmbind blev syet af det kvindelige personale.

Den danske Brigade i Sverige Feltpoliti Detachementet



I april 1945 blev der fremstillet 73 armbind i lyseblåt klæde (8 cm) med 3 cm mørkeblå kantbånd. Det er påtrykt **DANSK POLITI** i hvid farve. Det lyseblå og de mørkeblå kantbånd er syet på et stykke hvidt lærred 14 x 45,5 cm.

Feltgendarmeriet valgte dog at anvende et Brigade armbind type I med metalbogstaverne P og D for Politi Detachement (Kilde: Nationalmuseets Arbejdsmark 1979 side 98). Armbindet vises i fortsættelsen.

Artiklen "DANSKE MODSTANDSARMBIND" fortsættes i næste blad til november.

Artikelserien vil forsøge at vise samtlige armbind, der blev anvendt af modstandsbevægelsens forskellige grupperinger fra 5. maj og henover sommeren 1945.

INFO: Baggrunden for fremstillingen af de danske modstandsarmbind skal findes i Geneve Konventionen af 18. oktober 1907 i 1. afsnit: "*Om de krigsførende*", hvor det udtrykkelig påpeges: "At krigens love og pligter finder anvendelse ikke blot på staternes hære, men også på militstropper og frivillige korps, der opfylder visse nøjere fastsatte betingelser, bl.a., at de har et Fast Armbind".